

דף פח

'אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית'. עיקר דין ראית פני הבית מבואר בכמה משניות (מעשרות א,ה; ב,א ב ג,ג; ה,ה). אכן, לפי לשון אחת להלן בגמרא, חידושו של רבי ינאי הוא שאפילו בדבר שיש בו גורן, אין מתחייב אלא בראית פני הבית (וכמו שכתבו התוס' להלן בע"ב). אבל לפי התירוץ האחרון שלא אמר רבי ינאי אלא בדבר שאין בו גורן – עיקר חידושו של רבי ינאי הוא שאין החצר קובעת מן התורה. וכן שאר דברים הקובעים [כגון שבת, מקח וכו'] – אינם אלא מדרבנן, ורק הבית קובע מדאורייתא (חזון איש חו"מ לקוטים כ, לדף פח אות ז).

שנאמר בערתי הקדש מן הבית. יש לפרש הדרש: ממה שאמר הכתוב שהביעור נעשה 'מן הבית' משמע שאין הפירות נקבעים למעשרות עד שיראו פני הבית (עפ"י לבוש יז"ד שלא,פג). או: הלשון 'הקדש מן הבית' באה לידרש שהמעשר הוקדש מכה הבית ועל ידו, כאילו אמר הקודש שנעשה מן הבית (עפ"י ראב"ן).

'הכא בתאנה העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר עסקינן, ולמאן דאמר לבית – לבית'. הגוף סמוך לפתח הבית או לחצר, וכאשר מלקטו מבפנים ומכניסו יש ראיית פני הבית או החצר – שאילו כשנוטה מלמעלה לראש הכותל, אין כאן כניסה אלא דרך גגות ואינה קובעת (ריטב"א).

יש לדקדק שלא כתב שהגוף נכנס פנימה אלא כשמלקטו מבפנים מכניסו. ושמה נקט שבאופן שהגוף נכנס במחובר הרי זה כמכניס במוץ שלה, וכמו שהקשה הראב"ד המובא ברשב"א. ומ"מ אין להוכיח מדיוק זה שנקט שאם גדלה כולה בפנים פטורה, די"ל שרצה לפרש אף לפי הדעה הפוטרת שהוכיח שם בסמוך. גם יש מקום לחלק בין עיקרו בחוץ לעיקרו בפנים, אם כי אינו מסתבר כל כך.

והראב"ד פירש אפילו נוטה ונכנס מעל גבי הכותל חייב, שהליקטה לעולם כהכנסה לחצר, גם אם העץ כולו בתוך החצר.

'מפני מה חרבו חנויות של בית הינו שלש שנים קודם ירושלים, מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה, שהיו אומרים עשר תעשר ואכלת'... יש מי שכתב לבאר משמעות הלשון, הלא דרשה זו שדרשו למעט לקוח – אמת היא, ואם הכוונה לומר שלא חשו לדברי חכמים, היה לו לומר כן בקיצור? אלא שהקלו באיסור דרבנן מחמת שמצאו לדבר התר מן התורה, ועל כן חשבו שאין כח ביד חכמים להחמיר כיון שההתר מבואר בתורה. ובאמת לא כן הוא, כי (אף למה שכתב הט"ז שאין כח ביד חכמים להחמיר בדבר המפורש בתורה להתר – דוקא בדבר המפורש ממש אין חכמים אוסרים, ולא בדבר הבא מדיוק (שו"ת דברי יוסף – מובא בשו"ת דובב מישרים ח"ג יד. וע' במש"כ לעיל ע).

(ע"ב) מאי לאו הכנסתן אפילו בשדה' ופירוש 'הכנסתן' – היכנסותם, אסיפתם למקום אחד. 'לא, הכנסתן לבית' והכנסה ממש אמר (ריטב"א).

'מכי אתחולי פיקוסייהו' – שאפילו לא פיקס אלא אחת, כולם נקבעו למעשר, אף אותם שלא פיקס (עפ"י רמב"ם מעשר ג,ד. וע' תורת חיים 'אחת או שתי').

ודוקא אם התחיל לפקס על מנת לגמור את כולם, או הוקבע למעשר משהתחיל, אבל לא כשמפקס מלכתחילה מקצתם, לא הוקבע אלא מה שפיקס. או דוקא כשהכניס הביתה די בתחילת הפיקוס, אבל לא בשדה. ע' כס"מ מעשר ג,ח שני תירוצים.

ז'יהא אדם מצווה על חסימתו מקל וחומר...'. פירוש, בנוסף למצות 'עשה' המוטלת על הבעלים לתת לפועל, עוד יהא מוזהר ב'לאו' כדין חסימת השור.

ויש להקשות, הלא 'אין מזהירין מן הדין' (יבמות כב: מכות יז:)? ויש ליישב על פי דברי הרב המגיד (מאכלות אסורות ב,א) שכל דבר שכבר ידענו איסורו משום 'לאו הבא מכלל עשה', ניתן ללמוד בו 'לאו', ואין אומרים באופן זה 'אין מזהירין מן הדין' (משנה למלך שם).

בספר שער המלך (שם) פירש באופן אחר: שאלת הגמרא אכן לא היתה ללמוד 'לאו' ממש, למלקות, אלא רק להוסיף עליו איסור לאו, מלבד איסור 'עשה' שיש בו [ולענין איסור גרידא – מזהירין מן הדין]. ע' מכות יז: ורש"י.

(בשעה"מ שם נקט שלא אמר הרב המגיד אלא כשיש 'לאו הבא מכלל עשה', שאז ניתן להזהיר מן הדין, אך לא ב'עשה' לבד. והוכיח כן מסוגיא דיומא. ולכך הוצרך לתרץ שהנידון כאן אינו אמור למלקות אלא לענין האיסור. וכך גם צריך ליישב לשיטה החולקת מכל וכל על דברי הרב המגיד – ע' במל"מ שם מהתוס' בפסחים מא. ועוד.

ואמנם צריך ביאור מה חילוק יש בין איסור הבא מחמת 'עשה' לאיסור לאו ומה נפקותא יש ביניהם, אם אין מלקות אלא איסור בעלמא.

ונראה שיש בזה נפקותא גדולה, לפי מה שכתב הריטב"א (להלן צד, וע"ש במש"כ) שבדינים שהזוהרה תורה עליהם, כגון 'אל תנו' 'לא יגוש' שארה... לא יגרע' – המתנה עליהם לבטלם נחשב מתנה על מה שכתוב בתורה, אבל במקומות שאין שם אזהרה אלא שקבעה תורה את הדין, כגון דיני שומרין, כוונת התורה ששומרים המקבלים שמירה סתם – כך יהא דינם, אבל אם פרשו לגרוע מחיובם – הרשות בידם ולא הקפידה תורה כלל על כך. והכא נמי יש לומר כאן, שכיון שאין בזה איסור לאו, כחסימה, אין זו אלא זכות שנתנה תורה לסתם פועלים, אך אפשר לבטלה בכל קביעה מוסכמת ביניהם. ובכך מיושבת קושיית המנחת חינוך (תקעו, ט) על המשנה. וכן מורה לשון המאירי כאן שיש רשות לבעה"ב להתנות שלא יאכל, וכ"מ בפרישה ובסמ"ע ר"ס שלו. וע"ע בשו"ת חות יאיר קצג. וצ"ע.

סיכומי שיטות

(ע"ב) 'תבואת זרעך – ולא לוקח'. מבואר בגמרא שהלוקח אינו חייב לעשר מן תורה אלא מדרבנן. הראשונים הקשו סתירת הסוגיות בענין זה ותרצו באופנים שונים. והנה מסקנת השיטות השונות: שיטת רבנו תם והרמב"ם (מעשר ב,ב) והר"ן שהלוקח אינו פטור מן התורה אלא כשקנה לאחר מירוח, אבל אם קנה קודם מירוח הרי הוא מתחייב במירוחו, ובכלל 'תבואת זרעך' הוא.

ויש אומרים לפי שיטה זו שאף כשקנה לאחר מירוח, אם היה זה מירוח המחייב, כגון שהמוכר מירח על דעת לאכלו ורק אחר כך נמלך למכור – כבר נתחייבו הפירות ולא פקעו אצל הלוקח (ערמב"ן וש"ר כאן בדעת הרמב"ם ור"ת. וע' גם בחדושי הגר"ח הלוי הל' מעשר).

(ע"ע במשך חכמה ריש רות – באור המקראות על פי שיטה זו. וכדעה זו נקטינן להלכה – ע' שו"ת משנת ר' אהרן ח"א מ,ד. ואפשר דוקא כשמרה המוכר ע"מ למכור, וכדברי הרמב"ם. וע' 'קיצור הלכות תו"מ' לר"י בויאר שליט"א פרק ג).

שיטת הריב"ם הפוכה מזו: אין הלוקח נפטר אלא כשלקח קודם המירוח, אבל לאחר המירוח – כבר נתחייבו הפירות ושוב אינו נפטר. (וע' במה שהעיר על שיטה זו בחדושי הגרז"ר בענגיס ח"א ו,ג).

שיטת הראב"ד (מעשר ב,ב ובכס"מ), שפטור הלוקח נאמר בכל אופן, בין לקח קודם מירוח בין לאחר מירוח.

(ע"ע תוס' קדושין מא: ד"ה העכו"ם (וכן בבכורות יא: ד"ה מעשרין) שתרצו קושייתם על פי שיטת רבנו תם. ולכאורה היו יכולים לתרץ גם אליבא דהריב"ם, באופן שהיו אצל ישראל וכבר חל חיוב, ואח"כ הגוי קנה, שאז אין פטור ד'לקוח'. ואף לר"ת יכלו

להעמיד באופן כזה שנתחייבו אצל המוכר כנ"ל. ומוכח שבאופן כזה שכבר חל חיוב – אין הגוי יכול להפריש, וכמו שכתב בתוס' רי"ד שם שאף לת"ק שתרומתו תרומה – חוקא בתרומה דנפשיה, ולא בפירות שהיו של ישראל ונתחייבו בתרומה. – מפי הגר"מ וינקלר שליט"א. קיץ תשל"ט).

קנה המוכר בחזרה מן הלוקח – מבואר בראשונים שחייב לעשר מהתורה. ומשמע שדין זה נכון הן לרבנו תם (עתוס' כאן) הן לריב"ם (ער"ש פאה א, ורעק"א).

עוד מבואר ברשב"א שאין שייך פטור 'לקוח' באורח שנתארח אצל הבעלים שהפירות גדלו אצלם, שאסור לו לאכול מדאורייתא. (וכבר נפתח הדבר בראשונים ואחרונים, האם האורח קונה את אשר מוגש לפניו. וע"ע בקהלות יעקב מה. ומ"מ יש לומר שאף אם האורח קונה, אין זה מקח הממועט מ'תבואת זרעך' כי כל עוד לא אכל, בעה"ב יכול ליטלו [וזה בניגוד לפועל שיש לו זכות ממון הלכך היה נחשב 'לוקח' לולא גזה"כ. ועל כן אם קצץ הפועל עם הבעלים ליתן האכילה לבנו – חייב לעשר כדלהלן צב:] וקרינן ביה 'תבואת זרעך' בכל שעה).

ובספר זכר יצחק (לא) באר הדבר, שאין גדר הדין שהטבל הותר ללוקח, שהרי הפסוק 'תבואת זרעך' לא נאמר לגבי טבל אלא לענין מעשר עני. אלא הגדר הוא שבלקוח אין מצוה לעשר, וכיון שפטור מלעשר הרי ממילא אין כאן 'טבל'. ולכן כל שלא הקנה בתורת קנין לאחר הריהו מחויב לעשר שהרי עדיין הוא הבעלים, ולכך חל שם 'טבל' על הפירות וממילא אסורים לכל אדם. ורק כאשר כבר פקעה בעלותו, ששוב אין כאן אדם המצווה, אין כאן 'טבל'.

עוד בדין 'לקוח' – ע"ע בקהלות יעקב ח"ד יא.

יש מן האחרונים שכתבו (ע' מנחת חינוך שצה; אור שמה תרומות ב, יב) – אלא ששם העיר שאין חידוש זה מתיישב עם שיטת רבנו תם) שאף על פי שהלוקח פטור מן התורה, אם הפריש – תרומתו תרומה מדאורייתא, שלא התמעט אלא לענין חיוב ההפרשה ולא עצם חלותה.

ובשו"ת אחיעזר (ח"ב יד, ד), אף כי כתב לדחות את הוכחות המנ"ח, כתב שיש מקום לחדש כן מסברא, לפי שאין ה'לקוח' מהוה פטור בעצם התבואה, רק שהלוקח פטור מן ההפרשה (והרי אם חזר המוכר וזכה בהם כנ"ל. והדברים תואמים עם דברי הזכר"י דלעיל. וכיו"ב כתב הגר"ח הל' מעשר שאין זו הפקעה בחפצא. ע"ש). וכן הוכיח כדבריו ממקום אחר שכשהלוקח הפריש, הגם שהיה פטור, אם עתה יחזרו הפירות לבעלים – אינם מפרישים שוב, ומבואר כדברי המנ"ח שאם הפריש הפרשתו הפרשה גמורה. (וכיו"ב כתב בהר צבי שלפי סתימת הפוסקים משמע שאכן הפרשת הלוקח תפטור את המוכר מלהפריש שוב, אם יחזור ויקחנו).

ויש שפקפקו על חידוש זה (ע' שיעורי ר' שמואל קדושין מא: עמ' רנח שהעיר מכך שאסור להפריש מלקוח על פירות שגדלו אצלו, דהוי מן החיוב על הפטור, ואם גם בלקוח תרומתו תרומה מן התורה, מדוע א"א לתרום מזה על זה. וי"ל. וכן הביא בהר צבי בשם ספר אשל אברהם שדחה חידוש זה מהלכה. וע"ע באילת השחר להלן צ.).

דף פט

'תניא אידך: דיש' – מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו... תניא אידך: דיש' – מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו...'. אם תאמר, כיצד לומדים מדיש שהוא בתלוש, על דבר המחובר לקרקע?

ג. אם חסם את הפועל מלאכול – חייב לשלם כפי מה שהיה אוכל (ריטב"א פח: – כדרך שאמרו בחסימת פרה להלן צא; רשב"א צב: – ואפילו למ"ד משל שמים הוא אוכל; טושו"ע שלו בשם הרמ"ה). ויש פוטרם (עפ"י חזקוני דברים כה, ד עפ"י רש"י; מנח"ח תקעו עפ"י רמב"ם).

דף פח

רז. א. מאימתי הפירות נקבעים בטבלם?

ב. מה דינו של הלוקח פירות, לענין חיוב תרומות ומעשרות?

א. לדברי רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית (בערתי הקדש מן הבית), גם אם כבר נגמרה מלאכתו. ודוקא כאשר נכנסו אל הבית דרך שער הכניסה, אבל לא דרך גגות וקרפיפות (ואכלו בשעריך).

התוס' צדדו בתחילה שאם באים מחוץ לחצר [להוציא כשנחשלו בתוך החצר], צריך שיכנסו לחצר דרך שער החצר, ואין די בכניסה לבית דרך שער הבית. ואולם לפי האמת אין כל הכרח לדבר. לדברי רבי יוחנן, אף חצר קובעת למעשר (ואכלו בשעריך), ודוקא חצר המשתמרת (דומיא דבית).

א. כתבו התוס' להוכיח שגם לדעת רבי ינאי חצר מחייבת במעשר מדרבנן [בתוס' מבואר שאף בחצר שאינה משתמרת, עכ"פ אליבא דרבי יוחנן. וברמב"ן משמע דוקא במשתמרת, עכ"פ לרבי ינאי]. וכתב הצ"ח (ברכות רפ"ו) שזה רק בדגן תירוש ויצהר שחיובם מן התורה, ולא בשאר פירות.

ונראה (עפ"י משמעות דברי הרמב"ם) שבזמן הזה שהכל מדרבנן, יש להקל בחצר שאינה משתמרת שאפילו מדרבנן אינה מחייבת (מנחת שלמה סב, ד).

ב. להלכה החצר קובעת כשם שהבית קובע (רמב"ם מעשר ד, א ז) – כשיכנסו אליה דרך השער. ודוקא חצר שהכלים נשמרים בתוכה, או חצר שאין אדם בוש לאכול בתוכה, או חצר שאם יכנס אדם לה אומרים לו מה אתה מבקש. וכן חצר שיש בה שני דיירים או שותפים שהם נועלים ופותחים (ערמב"ם שם; יו"ד שלא, פג – ע' בפירוט במשנת מעשרות ג, ה ובגדה מז: ובראשונים).

ונחלקו הפוסקים האם החצר קובעת מהתורה כבית או מדרבנן (ע' שיטמ"ק כאן ולהלן פט: ראשונים ביצה לד. כס"מ מעשר ג, ד; לבוש ש"ך ונקוה"כ ובהגר"א שלא, פג).

וקודם שראה פני החצר אינו חייב אפילו מדרבנן, אף לאחר גמר מלאכה [נמותרים באכילת עראי], אלא אם היה שם אחד מן הדברים הקובעים כגון מקח או שבת וכד' (תוס' עפ"י ביצה לה).

ג. נחלקו בעלי התוס' האם ראיית פני הבית אמורה גם לענין גמר החיוב בתרומות ומעשרות, שכל עוד לא ראו פני הבית דינם כקודם מירוח, ומעשר ראשון שהקדימו באותה שעה – פטור מתרומה. או שמא רק לענין איסור טבל נאמר, אבל כבר נגמר חיובם לתו"מ (עתוס' שבת קכו: וביצה יז: חדושי הגר"ח וחדושי הגרי"ז הל' מעשר).

לפי תירוץ אחד בגמרא, צריך ראיית פני הבית גם במיני דגן שיש להם 'גורן'. ולפי תירוץ שני, דוקא בזיתים וענבים שאין להם גורן אמר רבי ינאי, אבל מיני דגן חייבים משעת מירוחם בשדה.

א. רש"י פירש שהסוגיא בפסחים חולקת על תירוץ זה. גם הרמב"ם (מעשר ד, א) לא חילק בין המינים ומשמע שכולם צריכים הכנסה לבית ולחצר [או שאר דבר שקובע] מלבד גמר מלאכה (וכן נקטו התוס' בשבת קכו: ועוד. וכן הוא בשלחן ערוך יו"ד שלא, פב).

ואולם הראב"ד (שם) נקט כתירוץ השני שהדגן נקבע למעשר במירווח קודם ראיית פני החצר. וכן כתב הריטב"א להלן (צב): שכך היא מסקנת הגמרא. (וע' גם בשו"ת הרשב"א תצב ובלשון הריטב"א כאן וברא"ה וריטב"א ברכות לא. ומהר"ם חלאה פסחים ט. וכן נקט להלכה בשערי צדק ג,ו).
 ויש מהראשונים שחילקו בין טבל לתרומה ולמעשר ראשון, שנקבע בגמר מלאכה בלבד, ובין טבל למעשרות שני ועני שצריך ראיית פני הבית (עפ"י הערוך 'טרסמון'; ריטב"א עג: בשם מורו).
 ב. עוד נחלקו הראשונים, האם חילוק זה שבתירוץ השני אמור גם לרבי יוחנן שאמר חצר קובעת (כן יש לטמוע מהתוס' כאן; תור"י החסיד ברכות לא. שו"ת הרשב"א ססא), או שמא לרבי יוחנן אין חילוק בדבר, כי המקרא 'בשעריך' מדבר בדגן (עפ"י ריטב"א).
 ג. יש אומרים ש'דגן' לאו דוקא אלא הוא הדין לתירוץ ויצהר [בניגוד לזיתים וענבים העומדים לאכילה], תלויים הם ב'קב' ואינם תלויים בראיית פני הבית (עפ"י ראב"ד מעשר ד,א; ריטב"א צב: ועוד). ויש חולקים (ערמב"ן).
 ומבואר בתוס' (ד"ה מאי. וכו' בר"ש מעשרות א,ה) שהוא הדין לקשואים ודלועים שיש להם 'גורן', דינם כדגן.

אילן העומד בגינה ונופו נוטה לחצר או לבית – הפירות נחשבים כמי שראו פני החצר / הבית. ומבואר בגמרא שכלפי בעל הבית אין נחשב 'גמר מלאכה' בלקיטת כמה פירות עד שיגמור כל לקיטתו (או רובו. עתוס') – 'בעל הבית עיניו בתאנתו', שלא כלוקח שעניו במקחו.
 א. ודוקא כשרוצה ללקוט עתה עוד, אבל אם אינו רוצה – חייב כשצריך שני פירות [אבל לוקט ואוכל אחת אחת] (תוס' עפ"י מעשרות ג,ח. וכו' הראב"ד; תורא"ש פט: וע"ע פני משה ירושלמי מעשרות ספ"ב).
 ב. הוא הדין לאילן שעיקרו בתוך החצר, נחשב 'ראה פני החצר' (תוס'. וכן בתוך הבית – ערמב"ן). ומרש"י משמע שבאופן זה אפילו בעל הבית חייב כשלקט פירות בודדים. והתוס' חולקים.
 ויש סוברים לאידך גיסא, שחצר אינה קובעת לפרי שהיה בתוכה במחובר, אפילו לאחר שנתלש (מובא בריטב"א).

נכנסו הפירות לבית קודם גמר מלאכתם – פטורים (פסחים ט ועוד). ונחלקו הראשונים אם מותרים אף באכילת קבע לאדם (רבנו אפרים; שו"ת הרשב"א ססא ועוד) אם לאו (רש"י ותוס' בפסחים ט ועוד).
 כתבו התוס' שבפירות שדרכם לגמור בחוץ, כגון גורן חטים ושעורים – אינם חייבים כשנכנסו קודם גמר מלאכה, גם כאשר יגמרו מלאכתם בבית [ואם הוציאם וחזר והכניסם דרך השער – נחלקו הדעות. עתוס' מנחות סו; מאירי ביצה לד: מנ"ח שצה וחזו"א שביעית א,ח]. ובדברים שדרך לגמור מלאכתם אף בבית – חייבים כשתגמרו מלאכתם בבית, כמו קישואין ודלועין שהכניסם בפיקוס שלהם בבית, יתחייבו משיפסקו בבית.
 ודעת כמה ראשונים (רמב"ם רמב"ן ריטב"א ר"ן) שגם חטים ושעורים, אם הכניסו במוץ ועשה ערימה בתוך הבית – חייבים, וכן אם הכניסם לאחר הזריה ולא עשה כלל גורן – נתחייבו בראיית פני הבית (ער"ש פאה א,ו). ולא פטרו אלא באופן שהכניס במוץ והסיר המוץ בבית ולא מירח [ואפילו חזר ועשה ערימה לאחר זמן, פטור (ר"ן)]. וכן אפילו הוציא וחזר והכניס פטור, ואולם אם הוציאם במוץ ועשה גורן – נתחייב. רמב"ן].

וכן פסק החזו"א (מעשרות ג) להחמיר. אך צידד לחוש לדעת התוס' (ורש"י ורבנו אפרים ורשב"ם ורשב"א) שאפשר שאין להפריש ממנו על טבל שראה פני הבית אחר מירוח.

ב. הלוקח פטור לעשר מן התורה (תבואות זרעך – ולא לוקח), אלא מדרבנן.

א. דעת הרמב"ם (מעשר ב,ב) ורבנו תם שאם קנה קודם מירוח והוא גמר מלאכתם – חייב מן

התורה, שקוראים בזה 'זרעך'. ודוקא כשקנה לאחר מירוח פטור.

יש מפרשים לדעה זו שאפילו קנה אחר מירוח לא נפטור אלא כשמלכתחילה דעת הבעלים היתה למכור, אבל אם המוכר מירוח על דעת אכילה, כבר נתחייבו הפירות ולא נפקע החיוב אצל הלוקח (כן צדד הרמב"ן עפ"י הרמב"ם. וכ"כ הרשב"א הריטב"א והר"ן).

ודעת הריב"ם שלא נפטור מן התורה אלא כשקנה קודם מירוח, אבל אם כבר מירוח המוכר – נתחייבו מן התורה ולא נפקע חיובם.

ומדברי הראב"ד (מעשר ב,ב) נראה לפטור בכל אופן.

ב. יש מן האחרונים שצדדו לומר שאעפ"י שהלוקח פטור, אם הפריש – תרומתו תרומה מן התורה

(עפ"י מנ"ח אחיעזר הר צבי). ויש חולקים (אשל אברהם; הגרש"ר).

ג. חזר המוכר וקנה מן הלוקח – חייב מן התורה (כן מבואר בתוס' בשיטת ר"ת. וכ"מ בר"ש פאה א,ו אף בשיטת ריב"ם).

ד. דוקא לוקח פטור אבל לא אורח שאוכל על שלחן בעה"ב (כ"מ ברשב"א ועוד).

המקח הוא אחד מן הדברים הקובע למעשרות מדרבנן.

ואפילו לא ראו פני הבית או החצר (ראשונים עפ"י מעשרות ב,ח). ודוקא בדבר שנגמרה מלאכתו

(רמב"ם מעשר ג,ג; תוס' עפ"י ביצה לה – שלא כמשמעות רש"י (כאן. וכ"מ ברש"י צב: ד"ה ובנו) שהמקח

קובע בלא גמר מלאכה. וערמב"ן ותוס' שאנץ).

דף פט

רח. באלו מהמלאכות המנויות להלן, פועל אוכל מפירותיו של הבעלים, ובאלו אינו אוכל:

א. חולב, מחביץ ומגבן.

ב. מנכש שומים ובצלים.

ג. בודל בתמרים ובגרוגרות (–מפרידם זה מזה).

ד. טוחן חטים ומרקידן.

ה. לש, מקטף, אופה.

ו. עודר ומקשקש (–מכסה את השורשים שעל פני האדמה).

ז. קצירה, קטיף, ליקוט פירות הנושרין.

ח. קציצת תאנים, לייבשן בשדה לעשותן קציצות.

א. החולב המחביץ (מחבט ובוחש בחלב ובחריציו; מפריד הנוזל מהמוצק) והמגבן – אינו רשאי לאכול בלא רשות,

שאינם דומיא ד'דיש' – גידולי קרקע.

ב. המנכש בשומים ובצלים – אינו אוכל, לא רק כשמנכש את הגרועים מהטובים שאין זו שעת נתינה

בכלים, אלא אף המנכש קטנים כדי לסייע לצמיחת השאר, ונותנם לכלי הבעלים – אינו אוכל, שאין זו

עבודת גמר מלאכה כי עיקרה משום תיקון הגידולים שבקרקע.

[ולדעת רב (צג.) אוכל מהלכות מדינה. ע"ש ברש"י ותוס'].]